

Grenzen Overbruggen

Interprofessioneel Samen
Opleiden in de praktijk

Anton Boonen, Carolien van Riswijk,
Pettra van Beveren, Bart van Duijn en Trynke Keuning

Platform
Samen Opleiden &
Professionaliseren

Grenzen Overbruggen

Interprofessioneel Samen
Opleiden in de praktijk

Anton Boonen, Carolien van Riswijk,
Petra van Beveren, Bart van Duijn en Trynke Keuning

Inhoud

Inleiding	7
1. Interprofessioneel samenwerken in verschillende contexten	11
2. Praktijkvoorbeelden van interprofessioneel samenwerken	17
2.1 Voorbeelden van interprofessioneel samenwerken binnen het educatieve domein	17
2.2 Voorbeelden van interprofessioneel samenwerken tussen het educatieve domein en aanverwante domeinen	20
3. Het belang van interprofessioneel samenwerken	25
3.1 Bijdragen aan brede en doorgaande ontwikkeling van kinderen	25
3.2 Complexe maatschappelijke vraagstukken aanpakken	26
3.3 De professionele identiteit versterken	28
4. De uitdagingen van interprofessioneel samenwerken	31
5. Kerncompetenties van interprofessioneel samenwerken	35
5.1 Boundary crossing	36
5.2 Netwerkcompetenties	37
5.3 Andere kerncompetenties	38
6. Interprofessioneel samenwerken: een krachtig middel	41
Over de auteurs	45
Bijlage 1 Materialen, tools en publicaties	49

Inleiding

Deze publicatie, geschreven in opdracht van het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren, gaat over het belang van interprofessioneel¹ samenwerken in de beroeps- en opleidingspraktijken van het educatieve domein en aanverwante domeinen.

Onze samenleving heeft in toenemende mate te maken met uitdagende maatschappelijke vraagstukken die veel invloed hebben op de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Zo zijn er vraagstukken over de impact van armoede op het leren en (mentale) welzijn van kinderen en jongeren, vraagstukken over het bevorderen van gelijke kansen, over het creëren van een ondersteunend, inclusief leerklimaat en over het inrichten van een veilige leer- en leefomgeving waarin kinderen en jongeren zich optimaal kunnen ontwikkelen.

In deze publicatie bespreken we onder andere hoe we deze vraagstukken het hoofd kunnen bieden en kijken we daarbij vooral naar het belang van goede samenwerking tussen professionals in het primair en voortgezet onderwijs en in het middelbaar en hoger (beroeps)onderwijs. Het gaat echter niet alleen om de samenwerking tussen professionals en opleiders op scholen en lerarenopleidingen, maar juist ook om samenwerking met professionals die actief zijn in de wijk en rond het gezin. Ook gaat het om de verbinding

tussen lerarenopleidingen en verwante mbo- en hbo-opleidingen, zoals social work, pedagogiek en pedagogisch medewerker. Het gaat in deze publicatie dus over het belang van interprofessioneel samenwerken binnen het educatieve domein en tussen het educatieve domein en aanpalende domeinen, zoals het pedagogische, het sociale domein en het zorgdomein (zie hoofdstuk 2).

We belichten deze interprofessionele samenwerking vanuit:

- het perspectief van het kind, de jongere, hun ouders of verzorgers,
- het perspectief van (toekomstige) professionals en opleiders in de onderwijs- en opleidingspraktijk,
- het perspectief van de organisatie van interprofessionele samenwerking,
- het perspectief van bestuur en beleid.

We putten hiervoor uit vijf contexten (hoofdstuk 1) waarin interprofessioneel samenwerken en opleiden centraal staan. Voorbeelden laten zien hoe interprofessioneel samenwerken en opleiden in deze contexten wordt ingekleurd. Zo ontstaat een beeld van manieren waarop professionals met verschillende disciplines met elkaar kunnen samenwerken.

¹ Termen als inter- en transdisciplinair scharen we in deze publicatie gemakshalve ook onder de paraplu 'interprofessioneel'. Dit, ondanks dat interdisciplinair, transdisciplinair en interprofessioneel wel degelijk een verschillende betekenis kunnen hebben in de praktijk en de literatuur (zie kennisintermezzo in hoofdstuk 2)

In hoofdstuk 3 besteden we aandacht aan het ‘waarom’ en het ‘waartoe’ van interprofessioneel samenwerken in beroeps- en opleidingspraktijken.

De voorbeelden uit de vijf contexten laten ook zien welke uitdagingen interprofessioneel samenwerken met zich meebrengt. Om die uitdagingen te categoriseren en te duiden, bespreken we in hoofdstuk 4 verschillende invalshoeken om naar interprofessioneel samenwerken te kijken.

Een belangrijke factor bij succesvol interprofessioneel samenwerken in de beroeps- en opleidingspraktijk is de mate waarin professionals de competenties beheersen om domeinoverstijgend te werken. Dit betekent dat deze professionals gemotiveerd moeten zijn om samen te werken en mogelijkheden hebben om in hun opleiding en door middel van professionalisering kennis en vaardigheden te ontwikkelen om dit effectief te doen. Daarvoor zijn bepaalde kerncompetenties nodig, zoals het vermogen om grenzen tussen verschillende vakgebieden te overstijgen (boundary crossing-competenties) en netwerken op te bouwen (netwerkcompetenties). In hoofdstuk 5 gaan we dieper in op deze competenties.

In hoofdstuk 6 sluiten we af met een aantal concluderende bevindingen over de kracht van interprofessioneel samenwerken in de beroeps- en opleidingspraktijken van het educatieve en aanverwante domeinen.

Bijlage 1 bevat tenslotte een aantal materialen, tools en publicaties uit de praktijken van de vijf contexten die de basis vormen voor dit katern.

We wensen je veel leesplezier!

MONO
professioneel

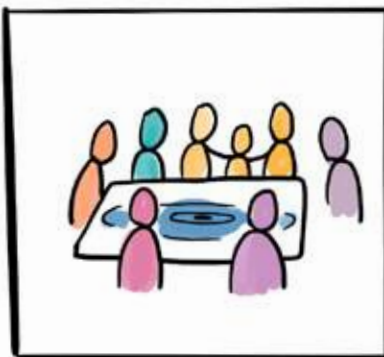
MULTI
professioneel

INTER
professioneel

TRANS
professioneel

1. Interprofessioneel samenwerken in verschillende contexten

Dit hoofdstuk beschrijft hoe professionals in verschillende beroeps- en opleidingspraktijken interprofessioneel samenwerken om een vernieuwing te realiseren. De beschrijvingen laten zien dat samenwerking binnen en buiten de school, tussen verschillende beroepsgroepen en in verschillende vormen, bijdraagt aan het opleiden en professionaliseren van (toekomstige) professionals in en om het onderwijs.

Context 1: Utrecht Leert Vernieuwend Opleiden (ULVO)

Het programma '[Utrecht Leert Vernieuwend Opleiden](#)' (ULVO) is in 2023 gestart vanuit Onderwijsregio Utrecht Stad en stelt zich ten doel het kwantitatieve en kwalitatieve lerarentekort aan te pakken. ULVO zet daartoe in op het verbinden van de expertise van partners in de beroepspraktijk² en de opleidingspraktijk³ en op het ontwikkelen van vernieuwende opleidings- en professionaliseringstrajecten.

Door interprofessionele samenwerking te bevorderen tussen het educatieve domein, het sociaalpedagogische domein, de zorg en technologie, wil ULVO innovatieve oplossingen bieden voor de complexe uitdagingen waarmee het onderwijs te maken heeft, zoals kansenongelijkheid en technologische veranderingen. Het programma focust op drie opleidings- en professionaliseringsroutes die andere manieren samenwerken, opleiden en organiseren voorstaan. Doelen zijn:

- De instroom van onderwijsprofessionals vergroten.
- Meer diversiteit onder onderwijsprofessionals bewerkstelligen.
- De doorstroom van onderwijsprofessionals bevorderen en onderwijsprofessionals voor het onderwijs behouden.
- Komen tot nauwere samenwerking tussen het onderwijs en maatschappelijke organisaties en het bedrijfsleven.

² Primair onderwijs, voortgezet onderwijs, gespecialiseerd onderwijs, welzijnswerk, kinderopvang, sportorganisaties en het samenwerkingsverband.
³ Hogescholen, mbo's en universiteiten.

Context 2: Partnerschap Interprofessioneel Opleiden en Professionaliseren (ISOP)

Veel opleidingsscholen van het partnerschap ISOP ontwikkelen zich tot integrale kindcentra (IKC's) waar interprofessioneel samenwerken centraal staat. Een onderzoeksproject met de focus op IKC-ontwikkeling onderzocht onder andere welke vaardigheden professionals nodig hebben om in een IKC te werken en hoe studenten hierop kunnen worden voorbereid. Dit heeft geresulteerd in een mini-werkplekcurriculum en in een advies om deze werkwijze voort te zetten.

Het partnerschap breidde zich uit met kinderopvang- en mbo-partners en omvat nu 45 scholen met interprofessionele leerteams, waar mbo- en hbo-studenten samen leren en werken. Voor de implementatie van interprofessioneel Samen Opleiden heeft het partnerschap vier jaar uitgetrokken. Gedurende deze jaren wordt gewerkt aan drie speerpunten:

- De vorming van interprofessionele leerteams in alle praktijkorganisaties.
- Doorontwikkeling van de curricula van de betrokken opleidingen, gericht op interprofessionele samenwerking.
- Professionalisering van studentbegeleiders in de praktijk en in de opleidingsinstituten, gericht op interprofessioneel samenwerken in de beroeps- en opleidingspraktijk.

Context 3: Yuverta

Bij Yuverta – SO I GO en Opleidingsschool DOing – is Samen Opleiden stevig verankerd in het HR-beleid. Centraal staat de leeromgeving, waarin mbo, vmbo, groen onderwijs en duurzame ontwikkelingsdoelstellingen samenkomen. In deze diverse context werken professionals, zoals avo-docenten, beroepsgerichte docenten en pedagogisch medewerkers, samen aan het onderwijs. Het leren van deze professionals is interprofessioneel; er wordt geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende functies.

Activiteiten zoals themabijeenkomsten, intervisie en trainingen zijn voor iedereen toegankelijk, zodat alle professionals samen leren en elkaar versterken. Door deze gezamenlijke aanpak wordt niet alleen de samenwerking tussen verschillende disciplines gestimuleerd, maar ontstaat er ook een gedeeld verantwoordelijkheidsgevoel voor de kwaliteit van het onderwijs en de ontwikkeling van leerlingen. Daarnaast biedt deze aanpak ruimte voor het uitwisselen van perspectieven, wat leidt tot nieuwe inzichten en innovatieve werkwijzen.

Bovendien sluit deze interprofessionele leercultuur aan bij de visie van Yuverta op duurzame ontwikkeling: leren is een continu proces waarin zowel persoonlijke als professionele groei centraal staat. Professionals worden aangemoedigd om actief bij te dragen aan een inclusieve, groene en toekomstgerichte leeromgeving, waarin zij niet alleen hun eigen expertise ontwikkelen, maar ook die van hun collega's versterken. Zo ontstaat een dynamische gemeenschap waarin samenwerking, innovatie en gedeelde doelen centraal staan.

Context 4: De Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam (NOA)

De Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam (NOA) is in 2016-2017 gestart en is sinds 2020 een erkende opleidingsschool, waarin partnerscholen en opleidingsinstituten samenwerken om docenten op te leiden in brede, voornamelijk stedelijke scholen met een vernieuwend onderwijsconcept. De nadruk ligt op vernieuwend en interprofessioneel opleiden en professionaliseren, met speciale aandacht voor onderwijsconcepten, zoals vrijeschool-, dalton-, montessori-, traumasensitief onderwijs en Kunstkapskolan.

Bij NOA staan de lerenden centraal. Doel is leerlingen op een inspirerende en kwalitatief hoogwaardige manier voor te bereiden op de samenleving. Deze onderwijsvisies en de reflectie daarop hebben een belangrijke plaats in het opleidingsprogramma van de docenten-in-opleiding. Het opleidingsprogramma heeft drie belangrijkste pijlers: conceptgevoeligheid, omgevingsbewustzijn en ontwikkeling van de professionele identiteit.

Studenten werken vanaf de start van de opleiding aan de ontwikkeling van hun professionele identiteit. Dit draagt eraan bij dat startende leraren voor het educatieve beroep blijven kiezen, dat ze met plezier blijven werken aan hun persoonlijke ontwikkeling en hun loopbaan in het onderwijs en dat zij kennis van conceptonderwijs en lesgeven in een stedelijke omgeving in hun toekomstige beroepspraktijk integreren. Leraren worden binnen NOA opgeleid voor de hele breedte van het beroep en nemen daarbij de specifieke elementen van conceptonderwijs mee. Door docenten-in-opleiding te leren reflecteren op hun eigen gedrag en hen coachend en interprofessioneel op te leiden, leren zij ook hoe zij coachend een nieuwe generatie (groot)stedelijke leerlingen op weg kunnen helpen.

Context 5: Campus Kind & Educatie Zwolle

In de regio Zwolle werken opleidingen (mbo en hbo) en integrale kindcentra, basisscholen en wijkteams intensief samen aan interprofessioneel opleiden. Doel daarvan is (nieuwe) professionals op te leiden die het kind centraal stellen, interprofessioneel inzetbaar zijn in verschillende organisaties, domeinoverstijgend kunnen samenwerken en gemakkelijk kunnen switchen tussen verschillende functies.

Tot 2024 werd dit initiatief het ‘innovatiecluster Kind en Educatie’ genoemd en werd het gefinancierd met een RIF-subsidie. Inmiddels wordt het initiatief voortgezet door de betrokken instellingen onder de naam ‘Campus Kind & Educatie’. Er worden interprofessionele leerteams gevormd en ingezet in de praktijk. In deze teams werken studenten van verschillende opleidingen samen aan een interprofessioneel vraagstuk. Zij worden hierbij begeleid door zowel een leerteambegeleider van de praktijkplek als een begeleider van het opleidingsinstituut.

Daarnaast werkt ‘Campus Kind & Educatie’ aan vernieuwing van curricula, zodat *alle* studenten in de regio Zwolle interprofessionele leerervaringen kunnen opdoen. Dit vraagt van opleidingen dat zij ook onderling interprofessioneel samenwerken. Tijdens bijeenkomsten (werkplaatsen) worden opleiders uitgedaagd om samen curriculumonderdelen te ontwerpen, zoals gezamenlijke opdrachten en afgestemde leerdoelen. Ook zijn er door de jaren heen onderzoeken uitgevoerd en tools ontwikkeld die zowel in opleidingen als in de praktijk kunnen worden gebruikt om interprofessioneel samenwerken te ondersteunen.

Binnen de campus Kind en Educatie zijn er diverse (interprofessionele) opleidingen opgezet waaraan opleiders van verschillende instellingen gezamenlijk een bijdrage leveren. Voorbeelden hiervan zijn de opleiding Pedagogisch Educatief Professional (PEP) en de opleiding ‘Systemisch werken met jeugd’.

Kennisintermezzo

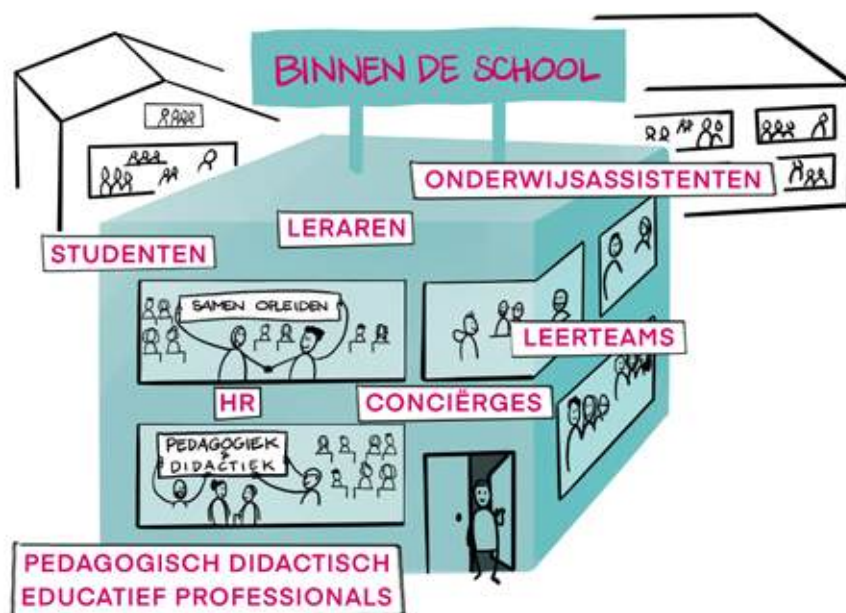
De samenwerking tussen professionals kan op verschillende manieren vorm krijgen⁴. Een van de meest voorkomende vormen is **monoprofessionele** samenwerking, waarbij professionals uit dezelfde discipline samenwerken aan een gezamenlijke opdracht.

Daarnaast kan er sprake zijn van **multiprofessionele** samenwerking, waarbij professionals uit verschillende disciplines samenkomen, ieder met hun eigen specifieke expertise en inbreng.

Complexe, zogenaamde 'wicked' vraagstukken vragen om **interprofessionele** samenwerking: professionals uit verschillende beroepsgroepen werken gezamenlijk aan een gemeenschappelijk doel. Ze delen taken en verantwoordelijkheden, hebben begrip voor elkaars vakgebied en kunnen zo nodig delen van elkaars taken overnemen. Heldere communicatie en het gebruik van een gedeelde taal zorgen voor onderling begrip en leiden tot een gezamenlijke aanpak.

Een nog verdergaande vorm van samenwerking is **transprofessionele** samenwerking. Hierbij werken professionals uit verschillende disciplines niet alleen samen, maar begeven ze zich ook (deels) op elkaars werkterrein om gezamenlijk taken uit te voeren. Bovendien kenmerkt transprofessionele samenwerking zich door het actief betrekken van burger (het kind, de jongere, de ouder/verzorger) in de samenwerking.

4 Vyt, A. (2012). *Interprofessioneel en interdisciplinair samenwerken in gezondheid en welzijn*. Antwerpen. België: Garant

2. Praktijkvoorbeelden van interprofessioneel samenwerken

Dit hoofdstuk presenteert praktijkvoorbeelden uit de contexten die in hoofdstuk 1 zijn geschetst. Deze voorbeelden laten zien hoe professionals uit verschillende disciplines gezamenlijk vormgeven aan onderwijs binnen de schoolmuren, maar ook hoe zij een brug slaan tussen school, gezin en wijk. We maken onderscheid in samenwerkingen van professionals binnen het educatieve domein en samenwerkingen van professionals uit het educatieve domein, het pedagogische domein, het sociale domein en het zorgdomein.

Interprofessionele samenwerking biedt mogelijkheden om het onderwijs te verbinden met de thuisomgeving en de bredere gemeenschap. Dat leidt tot een integrale benadering van leren en ontwikkelen. De in dit hoofdstuk beschreven samenwerkingen richten zich niet alleen op het delen van kennis en expertise, maar ook op versterking van de professionele identiteit en het beter inspelen op de behoeften van leerlingen en studenten.

2.1 Voorbeelden van interprofessioneel samenwerken binnen het educatieve domein

Partnerschap Interprofessioneel Opleiden en Professionaliseren (ISOP)

Op IKC De Oersprong in Ulft is 'De Grote Rekendag' een centraal onderdeel van het leertraject van het interprofessioneel leerteam, dat bestaat uit mbo- en hbo-studenten die binnen het ISOP-partnerschap samenwerken. In dit leerteam bundelen studenten van de pabo, van de Associate degree opleiding Pedagogisch Educatief Professional (Ad-PEP) en van mbo onderwijsassistent hun kennis. Ze observeren elkaar en wisselen inzichten uit. Zo werken ze samen aan het optimaliseren van rekenactiviteiten voor kinderen van 0 tot 13 jaar.

Naast gezamenlijke werkzaamheden binnen het IKC, is er ook ruimte voor persoonlijke ontwikkeling. Dat onderstreept de waarde van samenwerking voor zowel de groep als voor het individu. Een student, die zich bijvoorbeeld wil ontwikkelen tot teamleider, vraagt feedback op haar rol als voorzitter. Ze verwerkt de feedback in haar portfolio, waarin ze verslag doet van haar professionele en persoonlijke ontwikkeling.

ROC Graafschap College en Iselinge Hogeschool versterken de samenwerking tussen mbo en hbo, binnen de Ad-PEP-opleiding en in keuzedelen op de pabo. Omdat er docententekorten zijn, zijn er docenten die én in het mbo én in het hbo lesgeven. Dit bevordert een soepele aansluiting tussen de niveaus. Ook werken docenten van mbo en hbo intensief met elkaar samen om het onderwijs optimaal op elkaar af te stemmen. Dit interprofessionele samenwerken maakt nu deel uit van het curriculum, bijvoorbeeld door samen te werken op thema's zoals de Kinderboekenweek en het jaarlijkse lokale Kinderboekenfestival.

Yuverta

Bij Yuverta draait het om samenwerking en vakoverstijgend leren. Studenten en docenten werken samen aan professionele en maatschappelijke vraagstukken. Tijdens de Yuverta-brede themadagen bijvoorbeeld, verkennen mbo- en hbo-studenten samen belangrijke onderwerpen, zoals kansenongelijkheid. Verschillende onderwijsprofessionals – bijvoorbeeld een leraar Nederlands, een vmbo-docent Consumptieve technieken en een zorgcoördinator – nemen deel aan een simulatiespel waarin ze ervaren hoe ongelijkheid hun werk en de schoolomgeving beïnvloedt. Door samen deze dynamieken te onderzoeken, krijgen ze een dieper inzicht in de uitdagingen die hun leerlingen dagelijks ondervinden. Dat vergroot hun begrip en hun betrokkenheid.

Naast themadagen organiseert Yuverta vakoverstijgende leeractiviteiten, waarin studenten samenwerken met peers uit andere opleidingen. Zo ontwikkelen bijvoorbeeld een leraar in opleiding Wiskunde en een student Bloemsierkunst samen een lessenserie waarin elementen van beide vakgebieden zijn geïntegreerd. Deze samenwerking levert lessen op die de vakkennis verbreden en die beter aansluiten bij de interesses en bij het niveau van de doelgroep.

Voor zij-instromers en onderwijsondersteuners die leraar willen worden, biedt Yuverta in samenwerking met Hogeschool Utrecht een speciaal traject aan. In dit traject ligt de nadruk op pedagogische en didactische vaardigheden die essentieel zijn voor lesgeven in het vmbo; de vakinhoudelijke verdieping komt later. Door de uiteenlopende achtergronden van de deelnemers, is het leerproces bijzonder rijk en divers. Aspirant-docenten leren van elkaar en bereiden zich gezamenlijk voor op een carrière in het onderwijs.

Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam (NOA)

NOA zet verschillende instrumenten en innovatieve leermiddelen in voor de ontwikkeling van toekomstige leraren en opleiders. Zo zijn er de NOA-Coachwaaier en het bijbehorende NOA-Mindfolio. Dit zijn reflectie-instrumenten die de verbinding versterken tussen de theorie, de praktijk en de persoonlijke ontwikkeling van docenten-in-opleiding. Deze tools helpen docenten-in-opleiding om een breed perspectief op het educatieve domein te ontwikkelen en om alle relevante aspecten van het vakgebied te integreren in hun onderwijspraktijk.

Ook ontwikkelt NOA voor eerstejaars TED-studenten van Hogeschool Utrecht een skill-lab, waarin uiteenlopende pedagogische concepten worden geïntegreerd. Door te werken in interprofessionele teams worden studenten beter voorbereid op de diverse uitdagingen die het onderwijsveld met zich meebrengt.

Een ander belangrijk onderdeel van het NOA-programma is de inzet van circulaire opleidingsplaatsen. (Toekomstige) leraren worden aangemoedigd om in scholen ervaring op te doen met verschillende onderwijsconcepten, zoals vrijeschool-, dalton-, montessori-, traumasensitief onderwijs en het Zweedse Kunskapskolan. Zo krijgen aanstaande leraren de kans om zich breed te oriënteren en kennis te nemen van de inspiratiebronnen van de onderwijsconcepten. Door te werken met een breed scala aan professionals, zoals orthopedagogen, onderwijsassistenten, fysiotherapeuten, logopedisten en sociaal werkers, krijgen ze inzicht in deze verschillende rollen in het onderwijs.

Het doel van circulaire opleidingsplaatsen is dat aanstaande leraren zich ontwikkelen tot authentieke, educatieve professionals en tot ontwerpers van onderwijs, dus niet alleen tot uitvoerders van vastgestelde lesprogramma's. Door deze brede werkervaring op te doen, ontdekken ze welk type onderwijs het beste bij hen past. De NOA-partners hebben afspraken gemaakt die deze circulatie maximaal ondersteunen, zodat elke toekomstige leraar de kans krijgt om zijn of haar eigen plek in het onderwijs te vinden.

2.2 Voorbeelden van interprofessioneel samenwerken tussen het educatieve domein en aanverwante domeinen

Utrecht Leert Vernieuwend Opleiden (ULVO)

In het ULVO-programma werken buurt- en schoolteams nauw samen. Zo bespreken een sociaal werker en een leraar samen de ondersteuning van een kind. Hun verschillende perspectieven en de uitwisseling van hun ervaringen leiden tot een kritisch en leerzaam gesprek. Dit bevordert hun samenwerking en vergroot ook het begrip binnen het bredere team. Dit draagt bij aan een betere ondersteuning van het kind.

Daarnaast zet ULVO zich in voor een betere overgang van 4-jarigen naar de basisschool. In een samenwerkingsproject stellen leraren en pedagogisch medewerkers gezamenlijk een overdrachtsdocument op. Dit geeft beide partijen inzicht in elkaars werkwijzen, zorgt voor een soepele overgang van de kinderen en geeft ouders duidelijkheid. Ook de samenwerking tussen leraren en sociaal werkers binnen ULVO blijkt waardevol: een sociaal werker die wekelijks op school aanwezig is, ondersteunt de leraar bij het begeleiden van leerlingen met psychosociale behoeften. Zo wordt de werklast van de leraar verlicht en krijgen leerlingen betere ondersteuning.

In het ULVO-programma wordt in leernetwerken interprofessioneel samengewerkt om complexe onderwijsvraagstukken en maatschappelijke vraagstukken te verkennen en stap voor stap aan te pakken. Het proces begint met een ontmoeting waarin

de deelnemers ontdekken wat ze gemeenschappelijk hebben en wat hun unieke perspectieven zijn. Deze uitwisseling legt de basis voor wederzijds begrip en samenwerking. Vervolgens bekijken de deelnemers welke inzichten zij vanuit hun eigen ervaring en perspectief meebrengen en wat hen opvalt in de context van het vraagstuk. Op basis hiervan identificeren ze de meest urgente vraagstukken waarop ze gezamenlijk willen inzoomen. Dan voeren de deelnemers observaties en analyses uit in hun eigen werkomgeving en verzamelen ze zowel theoretische als praktische invalshoeken die relevant zijn voor het betreffende vraagstuk. Door deze inzichten met elkaar uit te wisselen, ontstaat er een rijk beeld van mogelijkheden en uitdagingen. Een cruciale vraag is vervolgens: kunnen de deelnemers het vraagstuk gezamenlijk aanpakken, en zo ja, hoe? Door de combinatie van gedeelde en unieke ervaringen bepalen ze welke aanpak het meest effectief is. Tot slot reflecteren de deelnemers op wat ze gedurende dit hele proces hebben geleerd. Ze nemen deze lessen mee naar hun eigen praktijk waar ze de opgedane kennis in praktijk brengen en verder ontwikkelen.

Partnerschap Interprofessioneel Opleiden en Professionaliseren (ISOP)

Binnen het ISOP-partnerschap zoeken bestuurders uit onderwijs en kinderopvang naar gezamenlijk naar oplossingen voor de uitdagingen rond personeelstekorten en de mogelijkheden om aan te sluiten bij de specifieke ontwikkelbehoeften van studenten. Zij doen dit door beleid te ontwikkelen dat zowel studentontwikkeling als werkveldbehoeften ondersteunt.

Het partnerschap ISOP richt zich in de eerste plaats op het werkplekleren. De leerteams zijn primair de plaats waar het leren plaatsvindt en waar interprofessionele competenties worden ontwikkeld. Niet alleen door de studenten wordt geleerd, alle betrokkenen ontwikkelen zich met en door deze werkwijze. Het is de wens en de bedoeling dat er ook een doorwerking plaatsvindt naar het leren op de opleidingen. Nu al worden daarin voorzichtig stappen gezet: onderdelen van de curricula worden samen opgepakt en uitgevoerd en studenten krijgen opdrachten die zijn gericht op de interprofessionele setting. Hier liggen nog vele mogelijkheden en kansen.

Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam (NOA)

NOA organiseert verschillende activiteiten die zijn gericht op de brede ontwikkeling van (toekomstige) leraren en het versterken van hun omgevingsbewustzijn. Tijdens de halfjaarlijkse Best Urban Practice Day bijvoorbeeld, biedt NOA workshops aan waarbij niet alleen opleiders en leraren, maar ook professionals buiten het onderwijs betrokken zijn. De workshops richten zich o.a. op het ontwikkelen van de professionele identiteit van docenten. De onderwerpen zijn divers, variërend van straatcultuur tot groepsdynamische processen. Zo krijgen leraren de kans om hun expertise te verbreden en kennis te ontwikkelen over thema's die hun vakgebied overstijgen.

Sinds maart 2024 organiseert NOA jaarlijks zogenoemde 'BUP-Walks': wandelingen door stadsdelen of wijken in Amsterdam waar de NOA-partnerscholen zijn gevestigd. De eerste BUP-Walk stond in het teken van het thema 'Nieuw-West en Ik.' Dit initiatief is gebaseerd op een van de pijlers van NOA: omgevingsbewustzijn. Dit helpt aankomende leraren niet alleen om voor een onderwijsconcept te kiezen, maar ook voor een bepaalde context waarin zij willen lesgeven. Zij worden zo gestimuleerd om een bewuste keuze te maken voor de omgeving waarin zij willen werken en de ouder- en leerlingpopulaties die daarbij horen. Door contextrijk opleiden creëert NOA unieke leerervaringen die zijn afgestemd op de specifieke kenmerken van de schoolomgeving en de wijk. Niet alleen aankomende leraren, maar ook ervaren leraren, schoolleiders en teamleiders worden uitgenodigd om aan de BUP-Walks deel te nemen en zo hun kennis over de lokale context te verdiepen.

Verder organiseert NOA jaarlijks een tweedaagse professionaliseringsbijeenkomst voor werkplekbegeleiders van de verschillende partnerscholen. Zij wisselen ervaringen uit en leren van elkaars praktijk. Deze NOA-tweedaagse versterkt het netwerk van en vergroot de kennisuitwisseling tussen de scholen. Dit draagt bij aan een robuuste en goed onderlegde ondersteuning van docenten-in-opleiding.

Met deze initiatieven bouwt NOA aan een rijk, contextueel opleidingsklimaat waarin (aanstaande) leraren niet alleen hun vakinhoudelijke kennis, maar ook hun omgevingsbewustzijn en professionele identiteit ontwikkelen.

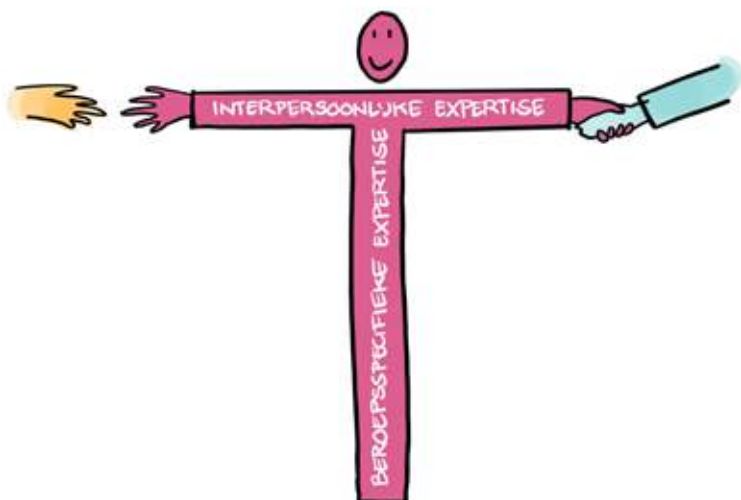
Campus Kind & Educatie Zwolle

OBS De Octopus in Zwolle-Zuid werken mbo- en hbo-studenten samen in een leerteam aan de thema's 'armoede' en 'laaggeletterdheid'. Dit is onderdeel van het wijklab 'Verhalen van Zuid' waarin verschillende werelden, zoals onderwijs, opvang, welzijn en wetenschap worden verbonden. Studenten van Social Work, Verpleegkunde, IT en creatieve opleidingen werken samen aan (afstudeer)projecten en worden begeleid door zowel praktijk- als opleidingsbegeleiders. Door middel van actieonderzoek en co-creatie bedenken ze kleine acties, zoals de 'Pakjeskast', een kast met weggeefpakjes in de periode van Sinterklaas en Kerst. Met zulke acties verlagen ze de drempel om over armoede te praten en dragen ze bij aan maatschappelijke verandering.

De Campus Kind en Educatie organiseert werkplaatsen waarin curriculumontwikkelaars van verschillende opleidingen met elkaar in gesprek gaan over interprofessioneel samenwerken (IPS) in hun opleiding. Samen kijken ze hoe ze een interprofessioneel curriculum kunnen vormgeven. Dit levert mooie initiatieven en ideeën op, bijvoorbeeld speeddates tussen studenten van verschillende opleidingen, een campusbrede dag 'interprofessioneel samenwerken' waar studenten in teams aan casussen werken en gesprekken voeren over toetsing van interprofessionele vaardigheden.

Bovenstaande voorbeelden laten zien dat interprofessioneel samenwerken in de beroeps- en opleidingspraktijk tal van mogelijkheden biedt om onderwijs en ondersteuning aan kinderen en jongeren te verbeteren, zowel in de school als in de omgeving van de school in de verbinding met de wijk en het gezin. De samenwerking leidt tot een bredere kijk op leren en ontwikkelen, waardoor kinderen en jongeren op een integrale en veelzijdige manier worden ondersteund in hun groei en ontwikkeling.

3. Het belang van interprofessioneel samenwerken

Dit hoofdstuk gaat in op het 'waartoe' van interprofessioneel samenwerken in de onderwijs- en opleidingspraktijk. We maken onderscheid in drie doelen die interprofessioneel samenwerken kan dienen en illustreren deze doelen met voorbeelden uit de vijf contexten die in deze publicatie centraal staan.

Interprofessioneel samenwerken in de onderwijs- en opleidingspraktijk dient de volgende doelen:

- a. Bijdragen aan de brede en doorgaande ontwikkeling van kinderen en jongeren.
- b. Complexe maatschappelijke vraagstukken aanpakken die op het onderwijs afkomen, maar die niet door het onderwijs alleen kunnen worden opgelost.
- c. De professionele identiteit van de betrokken (aankomende) professionals versterken.

3.1 Bijdragen aan brede en doorgaande ontwikkeling van kinderen

In de dagelijkse onderwijs- en opvoedingspraktijk wordt steeds duidelijker dat de ontwikkeling van kinderen en jongeren nauwe samenwerking vereist tussen professionals uit verschillende disciplines.

In het ULVO-programma bijvoorbeeld, werken leraren en pedagogisch medewerkers samen aan overdrachtsdocumenten die essentieel zijn voor een soepele overgang van kinderen naar de basisschool. Deze documenten bevatten belangrijke informatie over de ontwikkeling en de behoeften van ieder kind, zodat leraren van groep 1 daar beter op kunnen inspelen. Dit komt ten goede aan de begeleiding en ondersteuning van de kinderen, maar verhoogt ook de kwaliteit van hun leerervaring.

Er is binnen ULVO regelmatig overleg tussen leraren en sociaal werkers. Deze structurele samenwerking draagt bij aan betere psychosociale zorg voor leerlingen. Door vroegtijdig signalen van mogelijke problemen te delen en samen naar oplossingen te zoeken, kunnen professionals sneller en effectiever ingrijpen. Dit leidt tot een beter welzijn en betere leerprestaties van de leerlingen. Kinderen die zich emotioneel ondersteund voelen, kunnen zich immers beter concentreren en succesvoller leren.

In het partnerschap ISOP speelt de samenwerking tussen scholen en kinderopvanginstellingen, vaak in combinatie met partners zoals buurtwerk en jeugdzorg, een steeds grotere rol. Dit netwerk van samenwerkende professionals is onmisbaar voor de optimale ondersteuning van kinderen van 0 tot 12 jaar.

Door continuïteit in begeleiding te creëren, kunnen professionals hun pedagogische en educatieve aanpak op elkaar afstemmen. Dat leidt tot geïntegreerde en samenhangende ondersteuning. Dit biedt kinderen een veilige en kwalitatief betere leeromgeving.

Bij NOA doen aankomende leraren ervaring op met verschillende onderwijsconcepten, zoals vrijeschool-, montessori-, dalton- en traumasensitief onderwijs in (groot)stedelijke contexten. De samenwerking van leraren met specialisten, zoals logopedisten en psychologen, leidt tot bredere en diepere ondersteuning van leerlingen. Door hun expertise te bundelen en samen nieuwe onderwijsmethoden te ontwikkelen, spelen deze professionals beter in op de verschillende behoeften van leerlingen. Dit bevordert een inclusieve leeromgeving waarin iedere leerling, ongeacht achtergrond of leerbehoefte, zijn of haar potentieel kan waarmaken.

Op de Campus Kind en Educatie in Zwolle leidt de opleiding Pedagogisch Educatief Professional (PEP) studenten op tot 'boundary crossers': professionals die zich soepel kunnen bewegen tussen verschillende disciplines, zoals opvang en onderwijs. Deze grensgangers zijn van belang voor een goede samenwerking tussen de verschillende werelden waarin een kind opgroeit en voor naadloze overgangen tussen die werelden.

De genoemde interprofessionele samenwerkingen zijn van groot belang voor de algehele ontwikkeling van kinderen en jongeren. Ze versterken niet alleen de kwaliteit van onderwijs en begeleiding, maar bevorderen ook een cultuur van samen leren en continue verbetering onder professionals. Uiteindelijk komt dit ten goede aan de kinderen en jongeren. Zij profiteren van een breder scala aan ondersteuning en expertise en hebben daardoor meer kans op een succesvolle toekomst.

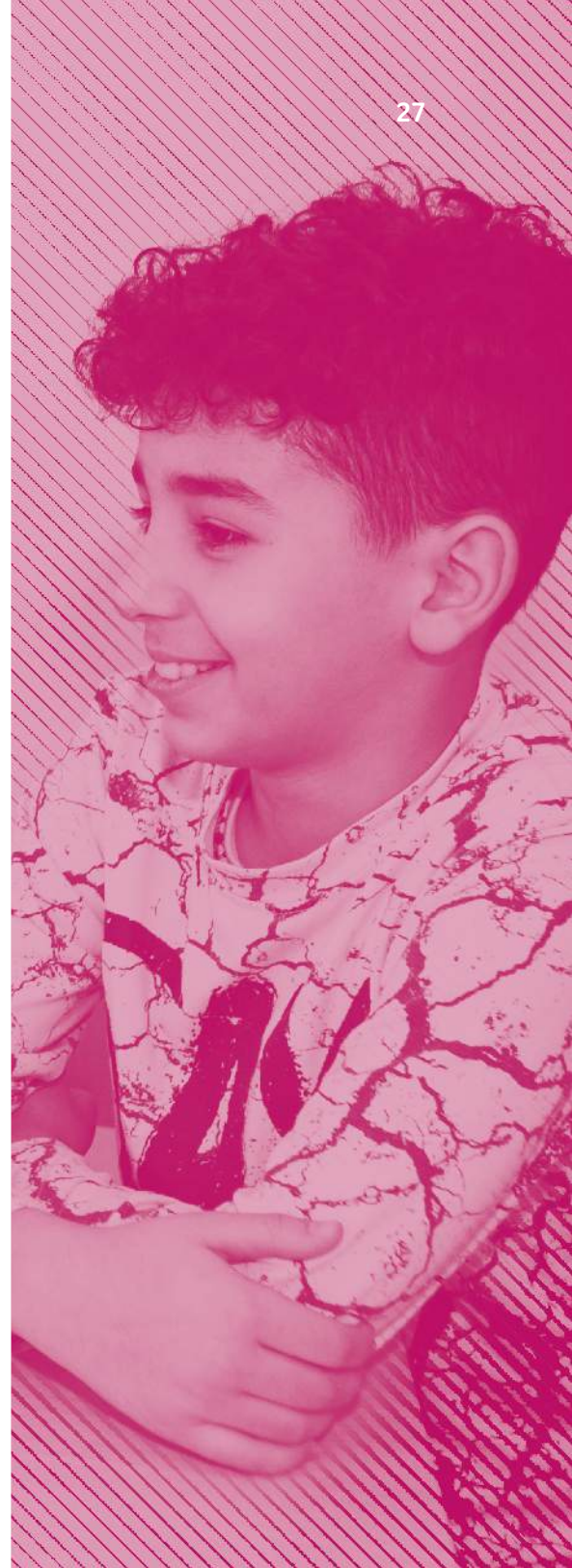
3.2 Complexe maatschappelijke vraagstukken aanpakken

Interprofessionele samenwerking kan direct en indirect bijdragen aan het aanpakken van complexe maatschappelijke vraagstukken, zoals sociale problemen, personeelstekorten en actuele thema's als eenzaamheid, duurzaamheid en polarisatie.

Binnen ULVO werken leraren, onderwijsassistenten, welzijnswerkers en pedagogen samen om tegemoet te komen aan de specifieke leer- en ontwikkelbehoeften van kinderen en jongeren. Deze samenwerking leidt tot een efficiëntere taakverdeling en biedt leraren een uitdagender loopbaanperspectief. Dit kan de werkdruk verminderen en het lerarentekort terugdringen. Dat is van groot belang voor de continuïteit en de kwaliteit van het onderwijs.

Partnerschap ISOP speelt een vergelijkbare rol in de strijd tegen het personeelstekort in de onderwijssector. Door professionals uit verschillende domeinen, bijvoorbeeld kinderopvang en sport, te laten samenwerken, ontstaan aantrekkelijke banen met gedeelde verantwoordelijkheden. Niet alleen de toenemende personeelstekorten, maar ook vraagstukken rond duurzaamheid, de toenemende polarisatie in de samenleving en kansenongelijkheid treffen het onderwijs. Interprofessionele samenwerking kan helpen om deze problematieken aan te pakken door omgevingen te creëren waarin sprake is van open communicatie en begrip voor verschillende standpunten. Wanneer professionals met verschillende disciplines samenwerken, kunnen ze kinderen en jongeren helpen om kritisch te denken en vaardigheden te ontwikkelen die nodig zijn om met verschillen om te gaan. Dit creëert een inclusieve leeromgeving en versterkt het sociaal-emotionele welzijn van leerlingen.

Interprofessionele samenwerking is niet alleen van belang voor het verminderen van personeelstekorten, maar speelt ook een cruciale rol bij de aanpak van andere complexe maatschappelijke vraagstukken. Door deze uitdagingen gezamenlijk aan te pakken, kunnen professionals effectieve en duurzame oplossingen ontwikkelen die ten goede komen aan leerlingen, gezinnen en de bredere gemeenschap.

3.3 De professionele identiteit versterken

Interprofessioneel samenwerken kan de professionele identiteit van professionals versterken. Wanneer professionals uit verschillende disciplines samenwerken, wordt kennis gedeeld en ontwikkeld, en ontstaat een dieper begrip van elkaars rollen en verantwoordelijkheden. In het ULVO-programma bijvoorbeeld leren leraren en sociaal werkers elkaars aanpak en perspectieven beter begrijpen. Deze kruisbestuiving bevordert samenhang in de ondersteuning van kinderen en hun gezinnen, waardoor professionals zich sterker verbonden voelen met hun werk en de impact die zij hebben.

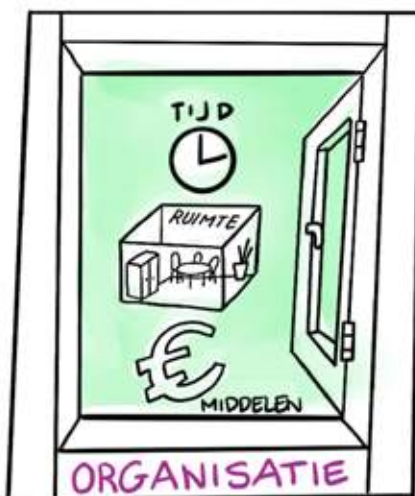
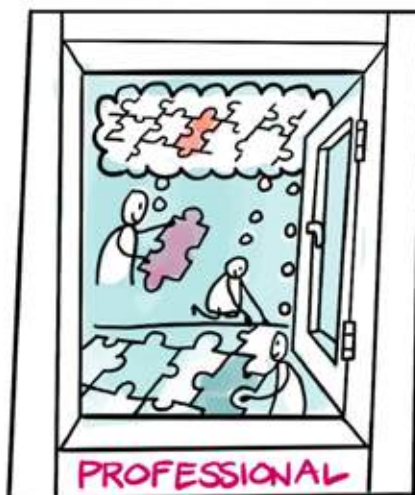
De versterking van de professionele identiteit komt ook tot uiting in de manier waarop professionals zich ontwikkelen. In programma's zoals ULVO worden zij aangemoedigd om te reflecteren op hun eigen werkwijze en deze te verbeteren. Zo leren leraren bijvoorbeeld hoe sociaal werkers omgaan met sociale vraagstukken, waardoor zij vanuit een breder perspectief kijken naar de behoeften van leerlingen. Door deze samenwerking ontwikkelen professionals vaardigheden en krijgen zij waardering voor de unieke waarde van verschillende disciplines voor hun eigen werk.

Binnen Yuverta leren docenten uit beroepsgericht onderwijs en algemeen vormend onderwijs van elkaar. Dit helpt hen om hun aanpak beter op elkaar af te stemmen en hun onderwijs te verrijken. De synergie die voortkomt uit deze samenwerking draagt bij aan hun professionele groei. Docenten ontdekken nieuwe onderwijsmethoden en strategieën die ze in hun lessen kunnen toepassen. Dit dynamische leerproces ondersteunt de ontwikkeling van de docenten, maar stimuleert ook de ontwikkeling van kinderen, jongeren en studenten, omdat zij profiteren van een rijkere leeromgeving.

Bij NOA verdiepen docenten hun professionele identiteit door samen te werken met collega's van scholen met verschillende onderwijsconcepten. Zij doen hierdoor nieuwe inzichten op en verbreden zo hun eigen professionele visie. Door kennis te maken met verschillende benaderingen, scherpen zij hun eigen pedagogische overtuigingen en praktijken aan. Dit voortdurende proces van ontwikkeling en reflectie draagt bij aan een flexibele en veerkrachtige professionele identiteit, waardoor docenten beter kunnen inspelen op de behoeften van hun leerlingen en de uitdagingen in hun vakgebied.

In de leerteams van Campus Kind & Educatie staan in de eerste bijeenkomsten de vragen centraal: Wie ben ik? Wie ben jij? En wie zijn wij samen voor het kind? Door deze gesprekken leren studenten elkaar, maar ook zichzelf beter kennen. Dat versterkt hun professionele identiteit.

Interprofessionele samenwerking creëert in essentie een omgeving waarin professionals wederzijds leren en zich ontwikkelen. Dat leidt tot een sterkere professionele identiteit. Professionals voelen zich meer verbonden met hun eigen vakgebied, maar ook met de bredere context van hun werk. Dit versterkt hun gevoel van trots en hun toewijding en leidt tot betere ondersteuning van de kinderen, jongeren en gezinnen met wie zij werken. Door samen te werken en elkaar te ondersteunen, creëren zij een krachtige leeromgeving waarin zowel zichzelf als de kinderen en jongeren groeien en bloeien.

4. De uitdagingen van interprofessioneel samenwerken

Het succesvol samenbrengen van professionals met verschillende expertises is een complex proces dat niet altijd soepel verloopt. Interprofessionele samenwerkingen brengen vaak uitdagingen en obstakels met zich mee, zoals blijkt uit de voorbeelden in dit hoofdstuk.

ULVO

In de interprofessionele samenwerkingen binnen het ULVO-programma zijn verschillende uitdagingen aan de orde van de dag.

- Zo hebben professionals in buurtteams en schoolteams er soms moeite mee om elkaars perspectieven te begrijpen. Dat leidt tot stroef verlopende communicatie, misverstanden en beperkte vooruitgang, waardoor de effectiviteit van de ondersteuning aan kinderen en ouders ernstig kan verminderen.
- Ook in het mentorprogramma dat door leraren en jongerenwerkers gezamenlijk is ontwikkeld kunnen onduidelijke afspraken en verschillende verwachtingen leiden tot dubbel werk en inefficiënties. Dit ondermijnt de kwaliteit van de begeleiding.

- Bij het opstellen van overdrachtsdocumenten voor de overgang van kinderen naar groep 1 kunnen tegenstrijdige visies en een gebrek aan openheid leiden tot conflicten en tot kwaliteitsverlies van het document.
- Veranderingsprocessen, bijvoorbeeld herverdeling van verantwoordelijkheden, kunnen op weerstand stuiten als professionals blijven vasthouden aan traditionele werkwijzen. Dat staat vernieuwing en verbetering in de weg.

ISOP

In partnerschap ISOP zien projectleiders vergelijkbare weerstanden bij het invoeren van interprofessioneel samenwerken. Veelgehoorde opmerkingen zoals 'Het is ingewikkeld' of 'De organisatie is er nog niet klaar voor' komen deels voort uit het feit dat professionals niet zijn opgeleid in deze vorm van samenwerking. Verschillende cao's, verschillende wetgeving en verschillende werktijden maken de situatie nog complexer.

Studenten variëren sterk in hun begeleidingsbehoeften, taalgebruik en hun ervaring met samenwerking. Dat vraagt flexibiliteit van de leerteambegeleiders die moeten balanceren tussen loslaten en sturen in het leerproces.

Yuverta

Een belangrijke uitdaging in het groene beroepsgerichte onderwijs van Yuverta is het naadloos integreren van theoretische vakken, zoals Nederlands en Engels, met de beroepsgerichte vakken. Het vraagt om een aanpak waarbij deze vakken niet los van elkaar staan, maar juist worden verbonden om vmbo-leerlingen en mbo-studenten de praktische relevantie van de theorie te laten ervaren.

Het realiseren van deze integratie vergt een gezamenlijke inspanning van docenten en begeleiders om onderwijsinhoud en -methoden op elkaar af te stemmen. Partnerschappen zoals SO I GO en DOinG spelen hierin een cruciale rol, door zowel het onderwijsaanbod als de begeleiding in een groene, realistische context te plaatsen. De uitdaging ligt daarnaast in het onderdompelen van docenten in opleiding, ongeacht hun vakgebied, in deze interprofessionele aanpak vanaf het begin van hun traject. Dit vraagt om een open houding, flexibiliteit en de bereidheid om samen te leren en te experimenteren met nieuwe onderwijsvormen die theorie en praktijk effectief verbinden.

NOA

Omdat de curricula van de partnerinstituten van NOA vaak nog geen ruimte bieden voor interprofessioneel samenwerken, is het werkplekleren essentieel om nieuwe inzichten en benaderingen te integreren. Dit benadrukt het belang van praktische ervaring in het leerproces.

Campus Kind & Educatie

De Campus Kind & Educatie heeft verschillende factoren geïdentificeerd die de ontwikkeling van studenten in interprofessionele leerteams beïnvloeden.

- Doordat de studenten verschillende studies volgen en op verschillende dagen lessen volgen en stagelopen, is het moeilijker om regelmatig samen te komen en relaties op te bouwen, terwijl dat essentieel is voor interprofessioneel samenwerken.
- De keuze van communicatiekanalen heeft invloed: teams die WhatsApp gebruiken zien vaak een betere ontwikkeling van hun studenten.
- Afspraken nakomen en een vast ritme in de ontmoetingen, bijvoorbeeld wekelijks of maandelijks, dragen positief bij aan de groei van studenten.
- Als het leerteam bestaat uit een klein aantal deelnemers, kan de afwezigheid van slechts één of twee studenten het interprofessionele karakter van de samenwerking al ondermijnen.
- De begeleidingsstijl speelt een cruciale rol: begeleiding die is gebaseerd op scaffolding, waarbij de eigen verantwoordelijkheid van de student geleidelijk wordt opgebouwd, wordt als positief ervaren.
- De houding en de motivatie van studenten zijn van groot belang. Zowel begeleiders als studenten benadrukken dat deze factoren zeer bepalend zijn voor het ontwikkelingsproces van studenten.

Werken aan oplossingen

Bovenstaande voorbeelden laten zien dat interprofessioneel samenwerken uitdagend kan zijn. Communicatiebarrières, conflicten over rollen en verantwoordelijkheden en weerstand tegen verandering kunnen de samenwerking belemmeren. Het is daarom essentieel dat professionals zich bewust zijn van deze obstakels en actief werken aan oplossingen. Openheid, flexibiliteit en de bereidheid om van elkaar te leren zijn hierbij cruciaal. Teams moeten elkaars werkmethoden willen begrijpen en moeten bereid zijn de eigen methode aan te passen om tot een gezamenlijke aanpak te komen.

Daarnaast vereist succesvolle interprofessionele samenwerking investeringen in tijd, middelen en training. Het ontbreken hiervan kan een aanzienlijke belemmering vormen. Organisaties moeten voldoende middelen en tijd ter beschikking stellen voor interprofessionele initiatieven, zodat professionals elkaar kunnen leren kennen en effectief kunnen samenwerken. Ook erkenning en beloning van interprofessionele teams zijn van belang, omdat een gebrek aan waardering demotiverend kan werken.

Bestuurlijke en beleidsmatige belemmeringen kunnen interprofessionele samenwerking in de weg staan. Conflicterende beleidsrichtlijnen, onduidelijke structuren en bureaucratische hindernissen kunnen het professionals moeilijk maken om effectief over disciplines heen samen te werken. Het ontwikkelen van beleid dat interprofessioneel samenwerken ondersteunt, is daarom van groot belang.

Interprofessioneel samenwerken invoeren is een complex en langdurig proces. Naast flexibiliteit, duidelijke structuren en ondersteuning, vereist het nieuwe samenwerkingsovereenkomsten en opleidingsplannen.

In het beroepsonderwijs, zoals in het groene onderwijs van Yuverta, waar beroepsgerichte en theoretische vakken elkaar versterken, is samenwerking essentieel. Alleen door effectief samen te werken en kennis te delen, begrijpen studenten de relevantie van de vakken en worden zij goed voorbereid op hun toekomstige beroep.

Door barrières, zoals communicatieproblemen, onduidelijkheid over rollen en weerstand tegen verandering te overwinnen, kunnen organisaties een cultuur creëren die samenwerking bevordert. Met duidelijke afspraken, voldoende middelen, erkenning van het belang van interprofessionele samenwerking en beleid dat die samenwerking ondersteunt, kunnen organisaties de effectiviteit van interprofessionele samenwerking waarborgen en kunnen opleidingsprocessen verbeteren.

IDENTIFICATIE

COÖRDINATIE

REFLECTIE

TRANSFORMATIE

5. Kerncompetenties van interprofessioneel samenwerken

Dit hoofdstuk gaat in op de vraag welke competenties professionals moeten beheersen om tot effectieve interprofessionele samenwerking te komen. Naast boundary crossing en netwerkcompetenties, zijn betrokkenheid, wendbaarheid en een onderzoekende houding cruciale eigenschappen van interprofessioneel samenwerkende professionals.

Om effectieve interprofessionele samenwerking te bewerkstelligen tussen professionals, ouders/verzorgers en het kind/de jongere, moeten professionals kennis en vaardigheden ontwikkelen die het eigen vakgebied overstijgen. Zo moeten zij verschillende perspectieven kunnen waarderen, effectief kunnen communiceren, kunnen coördineren en samen kunnen werken aan gezamenlijke doelen. Het is cruciaal dat professionals een gedeeld begrip ontwikkelen van elkaars rollen en verantwoordelijkheden en taken, en dit integreren in een alomvattende benadering die de behoeften van het kind of jongere centraal stelt.

De betekenis van interprofessioneel opleiden gaat verder dan alleen het overdragen van vakspecifieke kennis; het draait om het voorbereiden van professionals op interprofessionele samenwerking. Zij moeten daartoe vaardigheden ontwikkelen, zoals effectief communiceren, coördineren en samenwerken met professionals buiten hun eigen vakgebied. Opleidingsprogramma's moeten studenten uitdagen om diverse perspectieven te waarderen en te integreren. Het is essentieel dat zij in staat zijn om een gedeeld begrip van elkaars rollen en verantwoordelijkheden te ontwikkelen. Dit vereist een curriculum dat zich richt op het de verwerving van interprofessionele competenties en een open en leergierige houding.

Het uiteindelijke doel van deze opleidingsinspanningen is studenten voor te bereiden op een werkomgeving waarin samenwerking essentieel is. Door studenten te leren hoe ze effectief kunnen samenwerken met diverse professionals, ouders en kinderen, dragen opleidingsprogramma's bij aan het creëren van synergie en het ontwikkelen van gemeenschappelijke en gedeelde oplossingen voor complexe uitdagingen, zowel binnen het onderwijs als daarbuiten.

5.1 Boundary crossing competenties

Cruciaal in het werken in interprofessionele teams is 'boundary crossing'. De competenties die hiervoor nodig zijn, maken het mogelijk om succesvol over vakgebieden heen samen te werken en zijn essentieel om gezamenlijk antwoorden te vinden op complexe vraagstukken. Boundary crossing-competenties stellen professionals in staat elkaars taken over te nemen, waarbij de kwaliteit van het onderwijs wordt behouden of zelfs beter wordt.

De boundary crossing-theorie bevordert interprofessionele samenwerking door te benadrukken dat grenzen en belemmeringen in samenwerking leerpotentieel hebben⁵. Deze grenzen kunnen aanleiding geven tot leren en zijn cruciaal voor het ontwikkelen van vaardigheden op intrapersoonlijk, interpersoonlijk en institutioneel niveau. Dat draagt bij aan lerende en duurzame gemeenschappen⁶.

Er zijn vier leermechanismen waarmee grenzen kunnen worden overbrugd:

- **Identificatie:** Deelnemers krijgen inzicht in de verschillen tussen hun disciplines, waardoor ze komen tot een hernieuwd begrip van hun eigen en van elkaars werkwijzen.

Voorbeeld: Sociaal werkers en mbo-docenten wisselen aanpakken uit om jongeren te ondersteunen, en leren van elkaar.

- **Coördinatie:** Dit mechanisme is gericht op verbetering van de afstemming door nieuwe werkafspraken en communicatiekanalen in te voeren, waardoor er meer onderling begrip en gemeenschappelijke routines ontstaan.
Voorbeeld: Verschillende disciplines volgen samen trainingen om elkaars werk beter te begrijpen.
- **Reflectie:** Door het eigen perspectief te verwoorden en het perspectief van anderen in te nemen, groeit het wederzijds begrip.
Voorbeeld: Sociale teams bespreken in intervisiebijeenkomsten casussen en reflecteren op hun aanpak.
- **Transformatie:** Dit mechanisme leidt tot structurele veranderingen in samenwerking, vaak als gevolg van een duidelijke confrontatie of de noodzaak van een gezamenlijke aanpak.
Voorbeeld: Drie scholen ontwikkelen samen met een jongerenwerkorganisatie een eenduidige aanpak van pesten.

⁵ Akkerman & Bakker, 2011, 2012

⁶ Dingshoff, Nieman & Boonen, 2023

Door deze leermechanismen actief te stimuleren, kunnen samenwerkingen soepeler verlopen en kunnen grenzen die discontinuïteit veroorzaken effectief worden overbrugd.

5.2 Netwerkcompetenties

Nauw verbonden aan de besproken boundary crossing competenties is het vermogen van professionals om effectief in netwerken te opereren⁷. Netwerkcompetenties stellen professionals in staat om duurzame samenwerkingen op te bouwen, zowel binnen als buiten hun eigen organisatie of discipline. Deze competenties zijn cruciaal in een tijd waarin de complexiteit van vraagstukken steeds meer vraagt om interprofessionele en domeinoverstijgende oplossingen.

Netwerkcompetenties omvatten onder meer:

- **Netwerkopbouw:** Het vermogen om relaties op te bouwen en te onderhouden met diverse actoren, zoals collega-professionals, ouders, jongeren en externe stakeholders.
Voorbeeld: Een leraar werkt samen met lokale welzijnsorganisaties om een breder ondersteuningssysteem rondom een leerling op te zetten.
- **Netwerkanalyse:** Het inzicht in de structuur en dynamiek van een netwerk, inclusief het identificeren van relevante partners en knooppunten waar samenwerking kan worden versterkt.
Voorbeeld: Een zorgcoördinator brengt in kaart welke partijen binnen de gemeente betrokken kunnen worden bij de begeleiding van een leerling met een ondersteuningsbehoefte.
- **Bruggen bouwen:** Het vermogen om actoren met verschillende belangen en perspectieven samen te brengen en hen te motiveren tot gedeelde actie.
Voorbeeld: Een teamleider faciliteert een overleg tussen jeugdhulpverleners en docenten, waardoor gezamenlijke doelstellingen worden geformuleerd.
- **Duurzaam verbinden:** Het behouden van lange termijnrelaties en het ontwikkelen van wederzijds vertrouwen binnen een netwerk.
Voorbeeld: Een kindercoach onderhoudt regelmatig contact met zowel scholen als ouders om een continu ondersteuningssysteem te waarborgen.

Door netwerkcompetenties te ontwikkelen, kunnen professionals niet alleen beter samenwerken, maar ook gebruikmaken van elkaars expertise om maatwerkoplossingen te creëren. Het doel is een geïntegreerde aanpak waarin de behoeften van het kind, de jongere of de student centraal staan.

5.3 Andere kerncompetenties

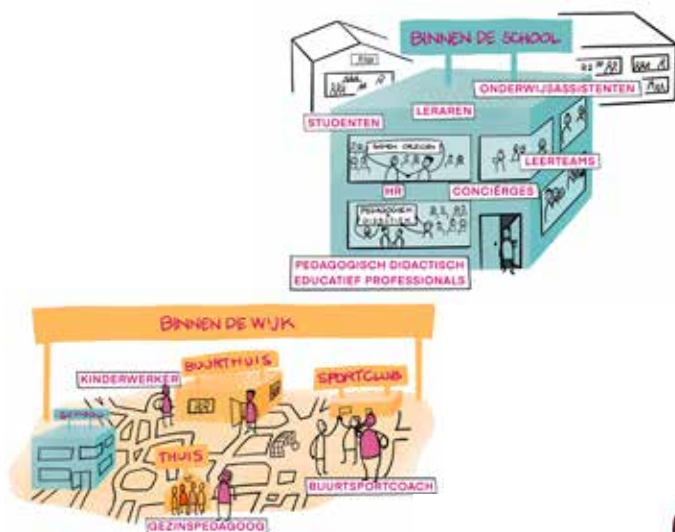
Naast competenties die zijn gericht op boundary crossing en netwerkcompetenties, zijn 'betrokkenheid' en 'wendbaarheid' cruciale eigenschappen voor interprofessioneel samenwerkende professionals, zeker gezien de maatschappelijke ontwikkelingen en de toenemende diversiteit in het onderwijs. Professionals met een betrokken houding ontwikkelen voortdurend nieuwe kwaliteiten, kennis en vaardigheden.

Wendbare professionals willen zich continu ontwikkelen om te kunnen inspelen op veranderende eisen, niet alleen op het gebied van vakdidactiek, maar ook in relatie tot de visie op leren op school en de verwachtingen van ouders en de samenleving. De veranderende samenleving vraagt om samenwerking, actuele kennis en een onderzoekende houding. Professionals met een onderzoekende houding hebben een kritisch denkvermogen, zijn nieuwsgierig en stellen kritische vragen. Dit is essentieel voor voortdurende verbetering en innovatie van het onderwijs.

Ook wederkerig leren speelt een belangrijke rol in interprofessionele samenwerking. Wederkerig leren vindt plaats in gezamenlijke activiteiten waarbij professionals in opleiding, startende en ervaren leraren samen leren en werken aan een gemeenschappelijk doel. Door middel van interactie, zoals het uitwisselen van kennis, ervaringen en advies geven, wordt wederzijdse groei gestimuleerd.

Effectieve interprofessionele samenwerking vereist een diepgaand begrip van de verschillende rollen en verantwoordelijkheden van professionals, ouders en kinderen/jongeren. Door te investeren in interprofessionele competenties, betrokkenheid, wendbaarheid en een onderzoekende houding bevorderen professionals hun eigen ontwikkeling, maar ook de kwaliteit van de ondersteuning die zij bieden aan leerlingen en hun gezinnen. Hun gezamenlijke inzet leidt tot synergie en innovatieve oplossingen voor de complexe uitdagingen waarmee het onderwijs wordt geconfronteerd.

MONO
professioneel

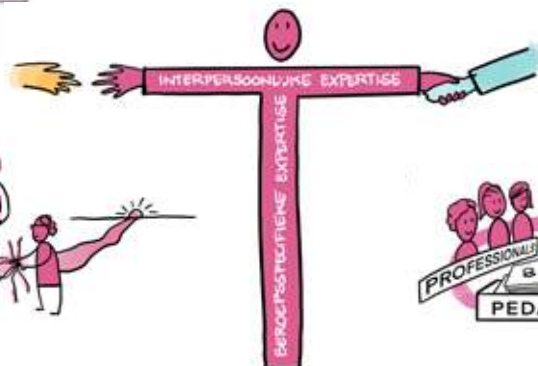
MULTI
professioneel

INTER
professioneel

TRANS
professioneel

IDENTIFICATIE

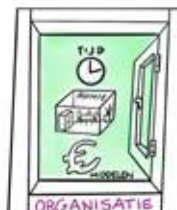
COÖRDINATIE

REFLECTIE

TRANSFORMATIE

6. Interprofessioneel samenwerken: een krachtig middel

Dit hoofdstuk brengt de bevindingen van de voorgaande hoofdstukken samen. We gaan in op de belangrijkste inzichten over interprofessionele samenwerking in de beroeps- en opleidingspraktijk, en hoe deze samenwerking een fundamentele bijdrage levert aan het verbeteren van onderwijs aan en ondersteuning van kinderen en jongeren. Door de verschillende perspectieven te integreren, schetst dit hoofdstuk een beeld van de kracht van samenwerking tussen professionals in het educatieve, sociale, pedagogische domein en het zorgdomein.

In een dynamische en complexe samenleving is interprofessionele samenwerking cruciaal voor het verbeteren van onderwijs aan en ondersteuning van kinderen en jongeren. Door professionals uit verschillende domeinen, zoals onderwijs, zorg, sociaal werk en pedagogiek, samen te brengen, ontstaat een brede kijk op leren en ontwikkelen. Dit leidt tot innovatieve en integrale benaderingen die verder reiken dan de muren van een school, en die verbindingen leggen met gezinnen en wijken.

Praktijkvoorbeelden uit de vijf beschreven contexten in dit katern tonen de waarde van deze samenwerking. Ze laten zien hoe het delen van kennis en expertise niet

alleen de professionele identiteit versterkt, maar ook bevordert dat wordt ingespeeld op de verschillende behoeften van leerlingen en studenten. Bovendien draagt deze samenwerking bij aan het oplossen van complexe maatschappelijke uitdagingen, zoals kansengelijkheid, personeelstekorten en armoede. Het biedt ruimte voor de persoonlijke en professionele groei van onderwijsprofessionals, wat uiteindelijk leidt tot een veelzijdige ondersteuning van kinderen en jongeren. Deze ondersteuning richt zich op hun groei en ontwikkeling in een dynamische leeromgeving, waarbij de kwaliteit van het onderwijs wordt verbeterd en de verbinding tussen school, gezin en wijk wordt versterkt.

Interprofessionele samenwerking leidt tot een geïntegreerde aanpak waarbij disciplines elkaar aanvullen. Hierdoor krijgen kinderen en jongeren betere ondersteuning in een veilige, stimulerende leeromgeving. Continuïteit en afstemming staan hierbij centraal. Voorbeelden, zoals de overdrachtsdocumenten van het ULVO-programma en de inzet van boundary crossers op Campus Kind & Educatie, laten zien hoe samenwerking naadloze overgangen en inclusieve ondersteuning bevordert. Door kennis en verantwoordelijkheid te delen, ontstaan creatieve en duurzame oplossingen. Initiatieven in het partnerschap ISOP laten zien dat

samenwerking tussen domeinen de taakverdeling efficiënter maakt, innovatie in het onderwijs stimuleert en sociale cohesie versterkt.

De waarde van interprofessionele samenwerking wordt eveneens duidelijk als we kijken naar de rol die het speelt in de opleiding van professionals. Samenwerking tussen verschillende disciplines biedt studenten de kans om hun vakinhoudelijke kennis en vaardigheden te vergroten, maar ook om belangrijke interpersoonlijke kennis en vaardigheden te ontwikkelen. Opleidingen en partnerschappen Samen Opleiden dragen zo bij aan het opleiden van professionals die flexibel en wendbaar zijn, en zich kunnen aanpassen aan de steeds veranderende behoeften in het onderwijs en de (jeugd)zorg.

Interprofessionele samenwerking in opleidingen en partnerschappen Samen Opleiden is noodzakelijk om studenten voor te bereiden op de complexe, interdisciplinaire werkelijkheid van de beroepspraktijk. Door hen vroeg in de opleiding ervaring te laten opdoen met domeinoverstijgende samenwerking, kunnen ze later effectiever bijdragen aan geïntegreerde benaderingen die de ondersteuning van kinderen en jongeren verbeteren. Voorbeelden uit Campus Kind & Educatie en NOA laten zien hoe deze kruisbestuiving leidt tot trots, veerkracht en een sterkere betrokkenheid van professionals bij hun werk.

Hoewel er uitdagingen zijn, zoals communicatieproblemen en verschillen in werkwijzen, biedt interprofessionele samenwerking veel voordelen. Het versterkt de professionele identiteit van de betrokkenen, bevordert kennisdeling en helpt om complexe problemen, zoals kansenongelijkheid en personeelstekorten, aan te pakken. Bovendien geeft het professionals mogelijkheden om zichzelf verder te ontwikkelen.

Als we interprofessioneel samenwerken, kunnen we een leeromgeving creëren die aansluit bij de behoeften van kinderen en jongeren, en waarin ze zich optimaal kunnen ontwikkelen. Interprofessioneel samenwerken vereist openheid, flexibiliteit en investeringen in tijd en middelen, maar het resultaat is sterker en inclusiever onderwijs dat beter aansluit bij de behoeften van de samenleving. Door barrières te overwinnen en samenwerking te omarmen, bouwen we aan een betere toekomst voor kinderen, jongeren en hun omgeving.

Over de auteurs

Anton Boonen

Dr. Anton Boonen is lector van het lectoraat Duurzame Gemeenschappen (Kenniscentrum Sociale Innovatie) van de Hogeschool Utrecht. Zijn onderzoek richt zich op gemeenschapsontwikkeling en de cruciale samenwerking tussen professionals, inwoners en overheid. Het bevordert interprofessionele samenwerking en de ontwikkeling van sociaal kapitaal om complexe maatschappelijke uitdagingen aan te pakken. Dit vereist het bouwen van bruggen, het doorbreken van grenzen en het verbinden van leef- en systeemwerelden. Naast zijn lectoraatswerk is hij programmaleider van het innovatieve programma Utrecht Leert Vernieuwend Opleiden (binnen Onderwijsregio Utrecht Stad) dat zich onder andere focust op interprofessioneel opleiden en professionaliseren.

Bart van Duijn

Bart van Duijn is programmamanager Samen Opleiden bij Yuverta. Hij is dat voor twee partnerschappen SO&P en is de kartrekker en verantwoordelijke voor inductie, professionalisering binnen Samen Opleiden, onderwijsregio's en Samen Opleiden binnen heel Yuverta. Een belangrijk onderdeel van zijn werk voor het Samen Opleiden, is het samen met de aangesloten tweedegraads lerarenopleidingen en de verantwoordelijken op de Yuverta-scholen, werken aan een veilige en krachtige leeromgeving voor docenten (in opleiding). Per 1 januari 2025 is Bart gestart als beleidsmedewerker lerarenbeleid bij de MBO Raad.

Trynke Keuning

Dr. Trynke Keuning is associate lector aan Hogeschool KPZ binnen het associate lectoraat 'Interprofessioneel samenwerken voor kansrijke ontwikkeling'. Haar onderzoek richt zich op interprofessionele samenwerking in het domein kind en educatie en differentiatie in basis- en speciaal onderwijs. Ze denkt mee over curriculumontwikkeling, geeft les, en publiceert voor wetenschap en praktijk waaronder het boek *Differentiëren in 5, 4, 3....* Trynke is betrokken bij het ADAPT-instrument en de reflectietool voor samenwerking. Als lid van het kernteam 'Interprofessioneel samenwerken' van de Campus Kind en Educatie in Zwolle onderzoekt ze samen met haar onderzoeksgroep de werking van leerteams, grenscompetenties bij studenten en de ontwikkeling van een interprofessioneel curriculum.

Petra van Beveren

Drs. Petra van Beveren is BRLO-geregistreerd lerarenopleider aan de Hogeschool Utrecht van waaruit zij als programmaleider verantwoordelijk is voor o.a. het werkplekcurriculum van de Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam (NOA). Interprofessionaliteit is hierbij een belangrijk thema. Met een internationaal team doet zij onderzoek naar carrièreverhalen van lerarenopleiders in vijf Europese landen (Engeland, Ierland, Schotland, Portugal en Nederland). Dit onderzoek richt zich op de 'professional agency' van lerarenopleiders. Zij is sinds 2020 lid van de Commissie Beoordelingsgerichte Peer Review (Samen Opleiden) van het ministerie van OCW en tevens voorzitter van de themagroep Flexibele Opleiders van de Vereniging Lerarenopleiders Nederland (Velon).

Carolien van Riswijk

Carolien van Riswijk is programmaleider bij Partnerschap ISOP, een interprofessioneel partnerschap van primair onderwijs, kinderopvang, mbo en hbo. In die rol verbindt zij, samen met een programmaleider uit het mbo, de werkveld en de opleidingen voor het in de praktijk opleiden van pedagogische en educatieve professionals. Zij is daarnaast verbonden aan Iselinge Hogeschool in Doetinchem, waar zij zich naast ISOP bezighoudt met de ontwikkeling van Ad-onderwijs (hbo niveau 5) en als docent en studietoestel betrokken is bij de Ad-PEP.

Bijlage 1

Materialen, tools en publicaties

Deze bijlage presenteert een selectie van materialen, tools en publicaties die professionals in de onderwijs- en opleidingspraktijk kunnen gebruiken om effectief interprofessioneel samen te werken. Deze middelen kun je inzetten om samenwerking tussen verschillende disciplines te versterken, kennisuitwisseling te bevorderen en gezamenlijke doelen te realiseren. Deze verzameling illustreert het belang van kennisdeling, maar laat ook zien dat kennis wordt doorontwikkeld. Zo is bijvoorbeeld de coachwaaier van Yuverta geïnspireerd door de coachwaaier die eerder is ontwikkeld door de Nieuwe Opleidingsschool Amsterdam (NOA).

ULVO

- Competenties inter- en transdisciplinair samenwerken (Boonen et al., 2024)
- Publicatie Boundary Crossing (Dingshoff, Nieman & Boonen, 2023)
- Publicatie Portretten van interdisciplinair samenwerken (Boonen et al., 2024)
- Kaartspel interdisciplinair samenwerken (Boonen et al., 2024)

ISOP-partnerschap

- Netwerkscan voor interprofessionele leerteams
- https://www.youtube.com/watch?v=qeZ9_iwOIMw

Yuverta

- Coachwaaier voor begeleiders van docenten (in opleiding) | Dit instrument is geïnspireerd op de NOA-coachwaaier

NOA

- NOA-Coachwaaier
- NOA-Mindfolio
- Artikel De NOA-Mindfolio als verbinder tussen theorie, praktijk en persoon
- www.noa-amsterdam.nl

Campus Kind & Educatie

- Bouwstenenbox interprofessionele competenties
- Reflectietool voor interprofessioneel samenwerken
- Dialoogkaarten
- Dialoogwaaier
- Kindcentrum Scan

Colofon

Auteurs: Anton Boonen (Utrecht Leert Vernieuwend Opleiden; Hogeschool Utrecht) / Carolien van Riswijk (Partnerschap ISOP) / Pettra van Beveren (Hogeschool Utrecht/NOA) / Bart van Duijn (Yuverta) en Trynke Keuning (Campus Kind & Educatie)

Platform Samen Opleiden & Professionaliseren:

Gea Spaans en Mirella Verspiek

Redactie: Tekstbureau Elise Schouten

Vormgeving: Studio DailyDaisy

Illustraties: Theresa Hartgers

Druk: Drukproef

Fotograaf: Larissa Rand / Petja Buitendijk / iStock /
Fotodatabase VO-raad

Datum: december 2024

Platform Samen Opleiden & Professionaliseren

Binnen het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren bundelen schoolbesturen, scholen en lerarenopleidingen hun krachten om samen een duurzame inrichting van opleiding én professionalisering voor (aanstaande) leraren te realiseren. Het Platform zet zich in voor versterking van de samenwerking tussen besturen, scholen en lerarenopleidingen in het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs rond dit thema.

Meer informatie

Voor al je vragen over Samen Opleiden & Professionaliseren kan je terecht bij:

www.platformsamenopleiden.nl

Het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren is een initiatief van de PO-Raad, VO-raad, MBO Raad, VH en UNL

